

KS. JAROSŁAW GRABOWSKI

W SŁUŻBIE JEDNOŚCI. EKUMENICZNA FORMACJA KAPŁANÓW „Wierzyć w Chrystusa znaczy pragnąć jedności”

Wprowadzenie

Ekumeniczne zaangażowanie Kościoła katolickiego jest nieodwołalne. W przesłaniu do zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan Jan Paweł II powiedział: „Droga ekumenii nie jest z pewnością drogą łatwą. (...) Perspektywa pełnej widzialnej komunii może czasem być źródłem dotkliwych zjawisk oraz reakcji ze strony tych, którzy pragną za wszelką cenę przyspieszyć proces jednoczenia, lub też tych, których zniechęca długa droga, jaką mamy jeszcze do przejścia. My wszakże w szkole ekumenizmu uczymy się przeżywać ten okres przejściowy z pokorą i ufnością, zachowując świadomość, że jest to proces nieodwracalny”¹.

Pogłębianie ekumenizmu, czyli podejmowanie działań na rzecz jedności chrześcijan, było jednym z najważniejszych celów pontyfikatu Jana Pawła II. „Wierzyć w Chrystusa – przypominał Ojciec Święty - znaczy pragnąć jedności. Pragnąć jedności znaczy chcieć Kościoła”². Papież nieustannie podkreślał w swoim nauczaniu, że ekumenizm jest zadaniem każdego bez wyjątku chrześcijanina, że jest drogą Kościoła i „z tej drogi nie ma już odwrotu”. Mówił przy tym, odwołując się często do dokumentów Soboru Watykańskiego II, że podzielone chrześcijaństwo jest zgorzeniem dla świata, a przy tym szkodzi najświętszej sprawie przepowiadania Ewangelii. Jako pierwszy papież w historii przekroczył próg świątyni anglikańskiej i luterańskiej. Od początku pontyfikatu bardzo często przyjmował na audiencjach przedstawicieli różnych wyznań, okazując im niezwykłą serdeczność i stwarzając braterską atmosferę. Niekatolicy byli stale zapraszani przez Jana Pawła II na synody biskupów jako obserwatorzy oraz autorzy tekstów do Drogi Krzyżowej w rzymskim Koloseum. Spotkania z przedstawicielami innych wyznań należały do żelaznych punktów programu papieskich pielgrzymek po świecie. Wiele z tych podróży miało charakter zdecydowanie ekumeniczny. Już w drugim roku pontyfikatu, w dniach 28-30 listopada

1 Jan Paweł II, *Duchowość ekumeniczna*, 3.11.2003, w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/duchowosc_ekumeniczna_03112003.html

2 Jan Paweł II, Encyklika o działalności ekumenicznej *Ut unum sint*, (25.05.1995), 9, [dalej: UUS].

1979 r. Ojciec Święty odwiedził honorowego zwierzchnika prawosławia, patriarchę Konstantynopola Dymitrosa I, trzy lata później, 29 maja 1982 r. był w Canterbury u prymasa Kościoła anglikańskiego Roberta Runcie, a 12 czerwca 1984 r. gościł w siedzibie Światowej Rady Kościołów w Genewie. Po 20 latach pontyfikatu Jan Paweł II przybył do Rumunii, pierwszego kraju o większości prawosławnej, przyjęty przez patriarchę Teoktysta I. Potem miały miejsce kolejne ekumeniczne pielgrzymki do Grecji, na Ukrainę, do Gruzji i Bułgarii. Owocem zaangażowania ekumenicznego papieża były wspólne deklaracje i dokumenty na temat ekumenizmu, których celem było zbliżenie podzielonych chrześcijan. Wśród nich pierwsza encyklika poświęcona w całości ekumenizmowi *Ut unum sint*, która stanowi osobisty komentarz papieża do soborowego dekretu o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*³. Z okazji 40. rocznicy ogłoszenia soborowego dekretu w 2004 roku papież przypomniał, że realizacja wskazań w nim zawartych stanowi jeden z priorytetów jego pontyfikatu, przekonując, że droga ekumeniczna jest, jak nigdy, konieczna dzisiaj, w obliczu świata zmierzającego do jedności. Wstępując już na ścieżkę prowadzącą do Domu Ojca, dziękował Bogu za to, że „działalność ekumeniczna na różnych poziomach coraz bardziej się rozwija dzięki stałym kontaktom, spotkaniom i inicjatywom podejmowanym wraz z naszymi braćmi z różnych Kościołów i Wspólnot kościelnych prawosławnych i protestanckich”⁴. Jan Paweł II pozostanie więc na zawsze wzorcowym odniesieniem dla wielu pokoleń kapłanów na drodze ekumenicznego zaangażowania i troski o jedność wyznawców Chrystusa, tą drogą powinna też zmierzać formacja permanentna kapłanów, ożywionych duchem ekumenicznym i odpowiedzialnych za kształtowanie tego ducha.

Również Benedykt XVI, u progu swego pontyfikatu, postawił sprawę jedności chrześcijan na pierwszym miejscu: „Jako następca apostoła Piotra wyraziłem mocne postanowienie, – mówił podczas spotkania ekumenicznego w Kolonii - że przywrócenie pełnej i widzialnej jedności chrześcijan będzie jednym z priorytetów mojego pontyfikatu”⁵. Podobne słowa papież wypowiedział podczas wizyty w Polsce, wymieniając ekumeniczne osiągnięcia w naszym kraju, w dziedzinie ekumenizmu doktrynalnego, jak i praktycznego⁶.

Niewątpliwie ekumenizm należy do priorytetów duszpasterskich Kościoła, gdyż brak jedności podważa jego wiarygodność. Dlatego też „postawa ekumeniczna należy do najgłębszej istoty życia w Kościele”⁷.

3 Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, (21.11.1964), [dalej: UR].

4 Jan Paweł II, *Z miłości przychodzi do nas Odkupiciel człowieka*. Spotkanie z kardynałami, biskupami i pracownikami Kurii Rzymskiej, 21.12.2004, w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/kuriaz_21122004.html

5 Benedykt XVI, *Najlepszą formą ekumenizmu jest życie według Ewangelii*. Spotkanie ekumeniczne, Kolonia 19.08.2005, w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/ekumeniczne_19082005.html

6 Por. Benedykt XVI, *Aby przywrócić pełną i widzialną jedność chrześcijan*. Przemówienie podczas spotkania ekumenicznego w ewangelicko-augsburskim kościele Świętej Trójcy, Warszawa 25.05.2006, w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/przemowienia/pl_ekumeniczne_25052006.html

7 Te wymowne słowa wypowiedział katolikos Aram I, patriarcha Apostolskiego Kościoła Ormiańskiego, w: <http://www.ekumenizm.pl/article.php?story=20060218200734886>

Ekumeniczny wymiar formacji integralnej

Formacja ekumeniczna stanowi integralną część formacji chrześcijańskiej. Wynika to stąd, że wymiar ekumeniczny jest jednym z pierwszorzędných aspektów życia Kościoła. Świadomość braku jedności i istniejących podziałów wśród chrześcijan oraz dążenie do odzyskania pełnej jedności były zawsze ważnym elementem w kształtowaniu duchowości katolickiej. Bolesne odczucie podziałów i upowszechniająca się troska o jedność wyznawców Chrystusa stały się dzisiaj szczególnym znakiem czasu zarówno w całym chrześcijaństwie, jak i w Kościele katolickim. W związku z tym jawi się nowa potrzeba systematycznej formacji ekumenicznej⁸.

Formacji ekumenicznej poświęcono więc wiele miejsca w *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu*⁹ oraz w ekumenicznej encyklice Jana Pawła II *Ut unum sint*. Również Papieska Rada ds. Jedności Chrześcijan opracowała i wydała specjalny dokument poświęcony tej problematyce pt. *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*¹⁰. Coraz częściej zwraca się uwagę na „konieczność formacji ekumenicznej u wszystkich wierzących w Chrystusa, kładąc szczególny nacisk na konieczność pogłębionej formacji ekumenicznej u przygotowujących się do pracy pastoralnej bądź to na mocy święceń, bądź też bez nich”¹¹.

Każda formacja chrześcijańska jest procesem „osobistego dojrzewania i upodabniania się do Chrystusa zgodnie z wolą Ojca, pod kierunkiem Ducha Świętego”¹². W formacji chrześcijańskiej, która jest niezbędna na wszystkich poziomach i etapach życia chrześcijańskiego, koniecznym wydaje się przemyślenie, w jaki sposób zapewnić wymiar ekumeniczny w różnych typach formacji.

Proces formacji ma dwie fazy. Pierwsza, początkowa, przygotowuje osoby do pełnienia zadań i posług we wspólnocie Kościoła, druga natomiast to formacja permanentna, obejmująca osoby, które już spełniają określone posługi w Kościele. Formacja permanentna pogłębia formację początkową, a zależy w głównej mierze od aktywności własnej¹³. Formacja początkowa odbywa się na kilku płaszczyznach: ogólnoludzkiej, duchowej, intelektualnej, duszpasterskiej, wspólnotowej i apostołskiej. Proces formacji integralnej powinien obejmować wszystkie wymiary osoby ludzkiej i przyczyniać się do jej wzrostu¹⁴.

8 Por. W. Hładowski, *Wychowanie do ekumenizmu*, w: *Ku chrześcijaństwu jutra. Wprowadzenie do ekumenizmu*, red. W. Hryniewicz, J. S. Gajek, S. J. Koza, Lublin 1997, s. 724.

9 Zob. Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu z 25.03.1993*, w: *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu 1982-1998*, red. S. C. Napiórkowski, K. Leśniewski, J. Leśniewska, Lublin 2000, s. 49-65, [dalej: Dyrektorium].

10 Zob. Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan, *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*, w: *Ut unum...*, s. 102-119, [dalej: EWFP].

11 EWFP 1.

12 Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie *Christifideles laici*, (30.12.1988), 57, [dalej: ChL].

13 Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o formacji kapłanów we współczesnym świecie *Pastores dabo vobis*, (25.03.1992), 70-81, [dalej: PDV].

14 Por. ChL 59.

Plaszczyzna ogólnoludzka daje podstawy dojrzałego człowieczeństwa i właściwego stosunku do siebie samego oraz przygotowuje do relacji międzyosobowych. Do ważnych cech osobowościowych należy zdolność utrzymywania więzi z innymi. Kapłan, który jest odpowiedzialny za wspólnotę, powinien być „człowiekiem jedności (...), nie może być arogancki ani kłótniwy, lecz uprzejmy, gościnny, szczerzy w słowach i intencjach (...), zdolny utrzymywać braterskie kontakty i nawiązywać je ze wszystkimi”¹⁵.

Zdecydowany priorytet ma formacja duchowa. Jej źródło znajduje się w Bogu i ku Bogu prowadzi. Istotnymi środkami na tej drodze są: staranne studium i lektura Pisma św., aktywne i zaangażowane uczestnictwo w sakramentach, zwłaszcza w Eucharystii oraz sakramencie pokuty i pojednania, oraz modlitwę Liturgii Godzin¹⁶. Całość formacji duchowej opiera się na wzroście i umocnieniu w wierze, co ma szczególne znaczenie dla formacji ekumenicznej. Utwierdzona wiara pozwala bowiem widzieć potrzebę przemiany i nawrócenia oraz przyjąć sercem prawdę, że „święta wola pojednania wszystkich chrześcijan w jedności jednego i jedyne Kościoła Chrystusowego przekracza ludzkie siły i zdolności”¹⁷.

Formacja intelektualna natomiast, odbywa się poprzez studium filozofii, studium nauk o człowieku i teologii. Studium filozofii prowadzi do poznania, czym jest prawda: „że to nie człowiek stwarza i wyznacza miarę prawdy, lecz zostaje ona przekazana w darze przez Najwyższą Prawdę, przez Boga”¹⁸. Podejmując temat prawdy, dochodzimy do zagadnienia sposobów jej postrzegania i wyrażania, co związane jest często z wieloma trudnościami. Dlatego należy pamiętać, że istnieją trudności, co do sposobu wyrażania prawdy¹⁹. Zagadnienia filozoficzne mają również istotny wpływ na wyjaśnienie tajemnic zbawienia. Z tego też powodu nauczania filozofii stają się szczególnie ważne dla formacji ekumenicznej. Język teologii w różnych wyznaniach chrześcijańskich kształtował się pod wpływem różnych systemów filozoficznych, stąd bardzo ważne jest uwzględnienie tych nurtów w studium filozofii²⁰. Na etapie formacji intelektualnej studium nauk o człowieku, zwłaszcza psychologii i pedagogiki, ma pomóc we właściwym odczytywaniu współczesności oraz w odpowiednim dialogu z człowiekiem obecnego czasu. Formacja ekumeniczna uwzględnia też w swoim programie nauki społeczne, które pomagają w pewien sposób dostosować metodę i sposób zaangażowania ekumenicznego do zewnętrznych warunków danych grup i osób²¹. Sedno formacji intelektualnej stanowi jednak studium teologii, która wywodzi się z wiary i prowadzi do wiary²². Formacja teologiczna zawiera istotne

---

15 PDV 43.

16 Por. PDV 45, 47, 48.

17 UR 24; Dyrektorium 59-60.

18 PDV 52.

19 Por. W. Hryniewicz, „*Hierarchia veritatum*” – *wspólne dobro podzielonego chrześcijaństwa*, w: *Święta tajemnica jedności*, red. W. Hryniewicz, P. Jaskóła, Lublin 1988, s. 37-43.

20 Por. PDV 52.

21 Por. Dyrektorium 56; EWFP 7.

22 PDV 53.

treści, które składają się na formację doktrynalną. Jej przedmiotem są prawdy objawione, które „wszystkie” należy przedstawić, i to w sposób dogłębny, ukazując i doceniając wkład różnych dyscyplin teologicznych. Dogłębny sposób przedstawienia prawd objawionych zakłada, że uwzględniona musi zostać także ekumeniczna nauka o zasadach hermeneutyki prawd wiary oraz hierarchii prawd²³. Kolejnymi przedmiotami formacji teologicznej są: studium biblijne, studium Tradycji Kościoła, teologia fundamentalna, która zajmuje się m.in. rozumieniem Objawienia, teologia moralna, nauczanie społeczne Kościoła, a także studium problemów misji, ekumenizmu, judaizmu, islamu i innych religii²⁴. W przekazie różnych dyscyplin teologicznych powinien być uwzględniony postulat ekumenicznego ujęcia teologii²⁵.

Do formacji duszpasterskiej konieczne jest studium teologii pastoralnej. Nie chodzi jednak tylko o zasób wiedzy na tematy pastoralne, lecz również o zdobycie doświadczeń duszpasterskich jeszcze w czasie trwania początkowej formacji. Do zasadniczych treści formacji należy to, co jest związane z celem ściśle duszpasterskim, czyli troską o ożywienie Kościoła²⁶. Formacji tej winna towarzyszyć świadomość misyjnego wymiaru Kościoła, która pozwala „być otwartym i gotowym na podjęcie wszystkich możliwych dziś form głoszenia Ewangelii”²⁷.

Formacja zaś wspólnotowa i apostołska obecna jest we wspólnotach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach życia apostołskiego. Jest ona szczególnym sposobem przygotowania do życia we wspólnocie braterskiej czy siostrzanej, dzielenia się ze współbraćmi darami, jednocześnie dając świadectwo jedności życia w miłości ku Bogu, siostram i braciom we wspólnocie²⁸.

Kształtowanie właściwej postawy ekumenicznej, postawy odpowiedzialności za jedność Kościoła, domaga się wychowania ekumenicznego. Bardzo ważny jest sposób i metoda przekazywania wiedzy o innych wyznaniach oraz postawa szacunku i otwarcia wobec innych chrześcijan. Trzeba pamiętać, że właściwa postawa ekumeniczna kształtuje się także w ramach postawy ogólnoludzkiej i religijnej²⁹.

Kształtowanie postawy autentycznie ekumenicznej

Troska o należyłą formację ekumeniczną stanowi istotny wymiar działania zgodnego z duchem pojmowania Kościoła w kategoriach komunii. Kwestia ta została przedstawiona przez Sobór Watykański II, jako jeden z istotnych elementów, nieodzownych dla pogłębiania eklezjologicznego myślenia oraz jako jeden z prioryte-

23 Por. Dyrektorium 74-75; EWFP 10-12; UUS 19; W. Hryniewicz, „*Hierarchia veritatum*”..., s. 48-63; S. Pawłowski, *Hierarchia prawd w dekrecie „Unitatis redintegratio”*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 43(2005) nr 1, s. 173-182.

24 Por. PDV 54.

25 Por. EWFP 6-8; P. Neuner, *Teologia ecumenica*, Brescia 2000, s. 276-286.

26 Por. PDV 59.

27 PDV 59.

28 Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostołska o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i świecie *Vita consecrata*, (25.03.1996), 67.

29 Por. R. Słowik, *Odpowiedzialność za jedność Kościoła w świetle adhortacji apostołskich Jana Pawła II*, „*Roczniki Teologiczne*” 7 (2003), s. 123-124.

tów w podejmowaniu działań na rzecz lepszego zrozumienia między chrześcijanami, a w efekcie przywrócenia widzialnej jedności Kościoła. Stwierdzenia Soboru Watykańskiego II są nadal podstawą przyszłej pracy ekumenicznej. Soborowy *Dekret o ekumenizmie* stwierdza, że obowiązkiem katolików jest „zdobycie lepszej znajomości doktryny i historii, życia duchowego i kulturowego, psychologii religijnej oraz kultury właściwej braciom”³⁰.

Formacja ekumeniczna stała się szczególnym wezwaniem dla Kościołów i Wspólnot, które na przełomie tysiącleci, jako „znak czasu” odkryły zobowiązanie Chrystusa do skutecznego zewnętrznego jedności. Niezbędne jest przemyślenie „w jaki sposób zapewnić wymiar ekumeniczny w różnych typach formacji”³¹. Dotyczy ona wszystkich środowisk, w których żyją i kształtują się chrześcijanie: rodziny, parafie, szkoły, różne ruchy, stowarzyszenia i grupy, a przede wszystkim uczelnie i wydziały teologiczne. Ekumeniczna formacja ma zmierzać do takiego kształtowania serc i ducha młodych ludzi, ich postaw ludzkich i religijnych, aby łatwiejsze były poszukiwania jedności wśród chrześcijan³² i bardziej owocne stało się skutecznianie siostrzano-braterskich relacji między Kościołami. Jej zadaniem jest nie tylko przekazywanie odpowiedniego zasobu wiedzy na dany temat, ale także prowadzenie do nawrócenia i zaangażowania ekumenicznego u tych, którzy z niej korzystają oraz umocnienia ducha wiary, który wyznaje, że ekumenizm „przekracza ludzkie siły i zdolności”³³. Nieodzowne jest więc zawierzenie Duchowi Świętemu, który przełamuje opór ludzkich serc i prowadzi chrześcijan ku pełni prawdy. Toteż ekumeniczne zaangażowanie należy postrzegać w kategoriach imperatywu chrześcijańskich sumień oświeconych przez wiarę i prowadzonych przez miłość³⁴.

Formacja ekumeniczna stanowi dziś jeden z istotnych elementów pośród w pełni świadomie podejmowanych kroków na drodze budowania i umacniania siostrzano-braterskich więzów między Kościołami. Jest ona „czymś zasadniczym”, zwłaszcza dla tych, „którzy przygotowują się, aby służyć dziełu jedności”³⁵. Winna też zmierzać do tego, „aby wszyscy chrześcijanie zostali ożywieni duchem ekumenicznym, niezależnie od tego, jaka jest ich misja i konkretna funkcja w świecie i w społeczeństwie”³⁶. „Wszyscy wierni – czytamy w *Dyrektorium ekumenicznym* - winni się angażować w popieranie wzrastającej wciąż komunii z innymi chrześcijanami. Jednak szczególnie wkład mogą mieć ci członkowie Ludu Bożego, którzy są zaangażowani w formację – jak przełożeni i nauczyciele wyższych instytutów oraz instytucji specjalistycznych. Ludzie oddający się pracy duszpasterskiej, zwłaszcza proboszczowie i inni wyświęceni szafarze, mają szczególną rolę do spełnienia w tej dziedzinie”³⁷.

30 UR 9.

31 EWFP 3.

32 Por. EWFP 5; *Dyrektorium* 68.

33 Por. UR 24; EWFP 7.

34 Por. UUS 8; zob. A. Nossol, *Ekumenizm jako imperatyw chrześcijańskiego sumienia. Przez dialog i pojednanie ku ekumenicznej jedności*, Opole 2000, s. 217.

35 EWFK 2.

36 *Dyrektorium* 58; EWFP 2

37 *Dyrektorium* 55.

Pogłębienie formacji ekumenicznej jest szczególnym wyzwaniem dla przyszłych pracowników na niwie pastoralnej. Kandydaci do kapłaństwa i studenci teologii w czasie ich studiów seminaryjnych powinni mieć świadomość „globalnej wizji ekumenicznej działalności”³⁸. Dlatego też, formacja doktrynalna, która zajmuje centralne miejsce w formacji ekumenicznej, winna nie tylko przekazywać wiedzę w postaci informacji, lecz również „dostarczać motywacji do ekumenicznego nawrócenia i zaangażowania oraz je pobudzać”³⁹.

Kluczem gwarantującym ekumeniczne otwarcie w formacji teologicznej jest „postawa autentycznie ekumeniczna”⁴⁰. To z niej wynikają kluczowe elementy zapewniające ekumeniczny wymiar dyscyplin teologicznych: ekumeniczny charakter każdego nauczanego przedmiotu⁴¹; wypracowanie odpowiedniej hermeneutyki dla właściwego rozróżniania między „depozytem wiary” a sposobem formułowania prawd wiary⁴², respektowanie zasady „hierarchii prawd” przy wyjaśnianiu i zestawianiu różnych doktryn⁴³ oraz recepcja uzgodnień zawartych w dokumentach dialogów ekumenicznych, tak, aby ich rezultaty nie pozostawały tylko stwierdzeniami komisji bilateralnych, ale mogły stać się wspólnym dziedzictwem⁴⁴.

Papieska Rada ds. Jedności Chrześcijan w cytowanym dokumencie *Ekumeniczny wymiar formacji pastoralnej*, który wyjaśnia treści zawarte w *Dyrektorium ekumenicznym* podaje metodologię ekumeniczną, którą należy stosować w nauczaniu każdej dyscypliny teologicznej. Metoda ta obejmuje analityczną prezentację: - tych elementów, które są wspólne dla wszystkich chrześcijan, tj. szacunek dla Słowa Bożego, wiara w Trójjedynego Boga i w zbawcze działanie Syna Bożego, różne wyznania wiary, które są wspólne dla chrześcijan oraz jeden sakrament chrztu; - dalej, tych punktów, co, do których nie ma zgody: m.in. zagadnienia w dziedzinie wiary i moralności, które jednak mogą doprowadzić do odróżnienia rzeczywistych sprzeczności od sprzeczności pozornych; - i wreszcie, prezentację i wyniki dialogów ekumenicznych, które powinny być uwzględnione w nauczaniu poszczególnych przedmiotów⁴⁵.

Dyrektorium ekumeniczne zaleca nie tylko wprowadzenie ekumenicznego wymiaru i metodologii do poszczególnych dziedzin teologii, lecz również domaga się utworzenia specjalnego kursu ekumenizmu, który powinien zawierać określone treści nauczania, przy wykorzystaniu podstawowych katolickich dokumentów ekumenicznych, jak również tekstów i dzieł pochodzących z innych Kościołów. Specjalny kurs ekumenizmu winien być połączony z praktycznym doświadczeniem ekumenicznym: spotkania i dyskusje z chrześcijanami z innych Kościołów i Wspólnot eklezjalnych⁴⁶.

---

38 EWFK 7.

39 Tamże.

40 Dyrektorium 70.

41 Por. EWFK 10; Dyrektorium 72.

42 Por. EWFP 11; Dyrektorium 181; 74; 76; UUS 38; 81.

43 Por. EWFP 12 ; UR 11.

44 Por. EWFP 13; Dyrektorium 178-182; UUS 80, 36-39.

45 Por. EWFP 16-19; Dyrektorium, 76-78; UUS 81.

46 Por. Dyrektorium 79-82; EWFP 22-30.

Nie bez znaczenia pozostaje w tej dziedzinie formacja specjalistyczna, za którą odpowiadają wydziały teologiczne i instytuty ekumeniczne, mające szczególną rolę do spełnienia w przygotowaniu do dialogu ekumenicznego, w jego rozwoju oraz w samym postępie jedności chrześcijan, jaką ten dialog pomaga osiągnąć⁴⁷.

W formacji ekumenicznej, która jest jednym z ważnych świadectw ewangelicznej odnowy życia chrześcijan i Kościołów, nie można pominąć również czynników pozateologicznych, takich jak kultura czy historia, czego pogłębienie stanowi poważne ubogacenie siostrzano-braterskich odniesień eklezjalnych⁴⁸.

Ewangeliczna odnowa życia stanowi istotny element eklezjologii Kościołów siostrzanych. Uwrażliwia bowiem na potrzebę uczciwej oceny przeszłości oraz prowadzi do nawrócenia, którego efektem jest przyznanie się do winy, prośba o przebaczenie oraz wybaczenie tym wszystkim, którzy również zawinili. Jest to postawa braterstwa wobec tych, którzy współtworzyli i współtworzą wspólnotę, umacniana siłą ekumenicznej modlitwy, która jest znakiem przebaczenia i komunii. W ten sposób tworzy się więc w życiu Kościołów nową perspektywę opartą na ekumenicznej otwartości, szacunku i dialogu. Prowadzi ona do permanentnej formacji ekumenicznej, a tym samym do zmiany postaw w relacjach między chrześcijanami innych tradycji⁴⁹.

Ze względu na dynamizm ruchu ekumenicznego formacja doktrynalna i praktyczna wymaga od kapłanów ciągłej aktualizacji. Stała formacja ekumeniczna powinna więc odbywać się poprzez „systematyczne nauczanie księży, diakonów, zakonników, zakonnice i osób świeckich na temat aktualnego stanu ekumenicznego, w taki sposób, by umieli włączyć wymiar ekumeniczny w przepowiadanie, katechezę, modlitwę i w życie chrześcijańskie w ogólności”⁵⁰. Szczególnie katecheza ekumeniczna winna uwzględniać powszechne dążenie chrześcijan do zjednoczenia w Kościele Chrystusowym, a katecheta, kapłan czy świecki, przyjmować postawę szacunku wobec Kościołów i Wspólnot kościelnych. Nie można bowiem, realizując katechezę ekumeniczną, ograniczyć się jedynie do ukazania doktryny innych wyznań. Oprócz przekazywania tej wiedzy należy zadbać o wychowanie katechizowanych do właściwej postawy wobec braci i sióstr z innych wyznań chrześcijańskich, która na bazie rzetelnej i prawdziwej informacji i wiedzy, pozwoli na lepsze poznanie⁵¹.

Kształtowanie właściwej postawy ekumenicznej, zwłaszcza poczucia odpowiedzialności za jedność Kościoła, służy z kolei przygotowaniu do szeroko pojętych

47 Por. Dyrektorium 87-90.

48 Por. EWFP 14; Por. S. C. Napiórkowski, *Wierzę w jeden Kościół*, Tarnów 2003, s. 418-425.

49 Por. M. Gawlik, *Ekumeniczne znamiona duchowości Ruchu „Focolari”*, w: „Roczniki Teologiczne” 7 (2003), s. 123-124. s. 90-93.

50 Dyrektorium 91.

51 Formy i metody katechezy ekumenicznej mogą być różnorakie: metoda opisowa polegająca na porównawczym przedstawieniu wyznań, uwidocznieniu różnic z doktryną katolicką, pokazaniu duchowości wyznania, tak, aby poznać „ducha braci odłączonych”; katechezy o nawróceniu, pojednaniu oraz te, które przedstawiają w zarysie liczne inicjatywy i osiągnięcia ekumeniczne, choćby na polskim gruncie. Por. E. Cholewka, *Katecheza ekumeniczna*, w: *Ekumenizm na progu trzeciego tysiąclecia*, red. P. Jaskóła, Opole 2000, s. 268.

działań ekumenicznych. Spośród krajowych i lokalnych inicjatyw ekumenicznych należy wymienić:

- * wymianę kaznodziejów między Kościołem katolickim a Kościołami członkowskimi Polskiej Rady Ekumenicznej podczas nabożeństw ekumenicznych, którzy głoszą homilie, duchowni katolicycy w świątyniach niekatolickich, a duchowni innych wyznań w kościołach katolickich. Tego rodzaju „gościnność homiletyczna” ma miejsce nie tylko podczas styczniowego Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan, ale i w ciągu całego roku. Ma ona doniosły sens teologiczny, gdyż podkreśla mocno kultyczną rolę Słowa Bożego, a także jest dla zwykłych polskich *dominicanos* wyraźnym znakiem jedności, który przypomina, że „wciąż jeszcze wierzymy inaczej, lecz przecież nie w Innego” (Karl Barth). Jest to wymowny znak, że prawosławni czy protestanci to też chrześcijanie, co wcale nie jest wciąż tak oczywiste dla wielu katolików;

- * zaangażowanie ekumeniczne chrześcijan świeckich: ekumeniczne czuwania modlitewne przed uroczystością Zesłania Ducha Świętego, działalność Stowarzyszenia Pokoju i Pojednania „Effatha”, które od 10 lat działa w Warszawie. 23 dnia każdego miesiąca organizuje comiesięczne Modlitewne Spotkania Ekumeniczne;

- * majowe Ekumeniczne Dni Biblijne organizowane od 1994 r. przez założone przez protestantów Towarzystwo Biblijne w Polsce, w którego pracach uczestniczy także Kościół katolicki;

- * od kilku lat Kościoły prowadzą wspólnie działalność charytatywną. W Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom, prowadzone przez katolicką Caritas, włączyły się luterkańska Diakonia i Prawosławny Ośrodek Miłosierdzia „Eleos”;

- * ustanowienie Komisji ds. Dialogu Konferencji Episkopatu Polski i Polskiej Rady Ekumenicznej, do której należą biskupi katolicycy i zwierzchnicy innych Kościołów;

- * powstanie bilateralnych komisji ds. dialogu ekumenicznego między katolikami a prawosławnymi, luteranami, polskokatolikami, mariawitami i adwentystami;

- * od strony teologicznej dialog ekumeniczny jest przygotowywany na wyższych uczelniach katolickich. Istnieją w Polsce trzy instytuty ekumeniczne: na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie i na Uniwersytecie Opolskim;

- * publikacja ekumenicznego przekładu Nowego Testamentu i Księgi Psalmów;

- * podpisanie w 2000 r. deklaracji o wzajemnym uznaniu ważności chrztu przez Kościół rzymskokatolicki i Kościoły zrzeszone w Polskiej Radzie Ekumenicznej;

- * w 2009 r. wypracowano projekt dokumentu w sprawie małżeństw mieszanych: „Małżeństwa chrześcijańskie o różnej przynależności wyznaniowej”.

Polska ekumenia może więc poszczycić się konkretnymi osiągnięciami. Wielokrotnie Kościół katolicki w naszym kraju wyprzedzał oficjalne decyzje i wytyczne watykańskie, gdy chodzi o nawiązywanie kontaktów z chrześcijanami innych wyznań. Zdaniem abpa A. Nossola, „w Polsce nastąpiło faktyczne przełamanie murów pomiędzy wyznaniem i wzajemne zbliżenie”. Podobnie uważa prawosławny

abp Jeremiasz, który przed spotkaniem z Benedyktem XVI w maju 2006 r. zapewniał dziennikarzy, że „szczególnie w ostatnich latach mamy wyjątkowo dobrą sytuację, jeśli chodzi o stosunki międzykościelne”⁵².

Wymienione inicjatywy i osiągnięcia ekumeniczne mają niewątpliwy wpływ na coraz większą świadomość ekumeniczną oraz kształtowanie autentycznej postawy w poczuciu odpowiedzialności za jedność Kościoła. Istotne dla tej postawy jest przekonanie o wielkości i ważności sprawy zjednoczenia, przekonanie, że jest to „wielka, a może największa sprawa współczesnej ludzkości”⁵³. Brak tego przekonania sprawia, że wszelkie działania ekumeniczne nie będą miały siły i entuzjazmu.

Świadomość jedności. Zakończenie

Ekumeniczna formacja kapłanów, początkowa i permanentna, na wszystkich jej płaszczyznach, a zwłaszcza na płaszczyźnie duchowej i intelektualnej, powinna zmierzać do ukształtowania właściwej, autentycznej postawy ekumenicznej, w tym zwłaszcza poczucia odpowiedzialności za jedność Kościoła. Ekumeniczne wychowanie winno prowadzić do takiego kształtowania umysłów i serc młodych ludzi, aby bardziej owocne stało się uskutecznianie siostrzano-braterskich relacji między Kościołami. Zadaniem takiego wychowania jest nie tylko przekazywanie rzetelnej wiedzy, ale przez nią, prowadzenie do większego zrozumienia i zaangażowania ekumenicznego, tak, aby przygotować oddanych sprawie jedności pracowników winnicy Pańskiej.

Jako istotny element na drodze budowania i umacniania więzów między Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi ekumeniczna formacja kapłanów ma zmierzać do tego, aby wszyscy chrześcijanie zostali ożywieni duchem ekumenicznym. Wyznawcy Chrystusa, dzięki kapłanom, mają poznać i uwierzyć, że ekumenizm nie jest nawracaniem na naszą wiarę, ani nową taktyką zdobywania przyjaciół czy odzyskiwania marnotrawnych synów, nie stanowi też jakiegoś dodatku do tradycyjnego działania Kościoła, lecz opiera się na Bożym zamiśle zbawczym zgromadzenia wszystkich w jedności, tak więc jest nieuniknioną drogą Kościoła, od której nie ma odwrotu. Na tej drodze nie może braknąć świadomości posiadanej już jedności opartej na wspólnej wierze: „Jeden jest Pan, jedna wiara, jeden chrzest” (Ef 4, 5).

52 Por. P. Bieliński, *Raport o stanie dialogów ekumenicznych w Polsce*, w: <http://ekumenizm.wiara.pl/doc/478234.Raport-o-stanie-dialogu-ekumenicznego-w-Polsce>

53 A. Nossol, *Jedność chrześcijan jako dar dobroci Bożej*, „Więź” 28 (1985) nr 1-3, s. 65.